

Moderne tijd

- De Industriële Revolutie had grote gevolgen op maatschappelijk terrein.
- 4p **15** Leg met een voorbeeld uit, wat het verband was tussen industrialisatie en:
- de opkomst van emancipatiebewegingen en
  - de opkomst van nieuwe politieke stromingen.

Gebruik bron 8.

In de negentiende eeuw ontstaat er een splitsing binnen de socialistische beweging. Eén stroming binnen de socialistische beweging gaat ervan uit dat veranderingen alleen door een gewelddadige revolutie te bereiken zijn, een andere socialistische stroming wil ook andere, niet gewelddadige middelen toepassen.

- In deze prent maakt tekenaar Hahn propaganda voor één van beide stromingen.
- 6p **16** Licht dit toe door:
- eerst (met bron) aan te geven waarom dit een propagandaprent genoemd kan worden en
  - daarna (met bron) aan te geven welke opvatting door Hahn hier wordt uitgedragen en
  - ten slotte (zonder bron) te beredeneren of de boodschap van Hahn in Nederland de meeste aanhang onder de socialisten heeft gekregen.

Na de revolutie van 1917 in Rusland brak er een burgeroorlog uit tussen de communisten en hun tegenstanders. Als de Russische communisten een dorp veroverden, begonnen zij meteen de analfabete boerenbevolking lezen en schrijven te leren.

- 2p **17** Leg uit welk politiek doel zij nastreefden met de scholing van de boerenbevolking.

Gebruik bron 9.

Het Johanneum-gymnasium werd opgericht in 1529 en bestond in 1979 vierhonderdvijftig jaar.

Stel: Je schrijft voor een boekje ter herdenking van dit jubileum een artikelje over de geschiedenis van de school tijdens het nationaalsocialisme en je vindt deze brief. Je komt tot de conclusie dat in 1936, drie jaar na het aan de macht komen van de nationaalsocialisten in Duitsland, het nationaalsocialisme nog niet volledig is doorgevoerd in de school.

- 5p **18** Licht je conclusie toe door:
- met twee voorbeelden uit de bron uit te leggen dat op de school het nationaalsocialisme nog niet volledig is doorgevoerd en
  - beredeneer dat de politieke voorkeur van de conciërge zijn betrouwbaarheid als bron voor jouw conclusie vergroot.

Gebruik bron 9.

In de bron komt een kenmerk naar voren van het leven in een totalitaire staat.

- 2p **19** Leg dit uit met een voorbeeld uit de bron.

Gebruik bron 10.

Cas Oorthuys heeft deze foto kort na afloop van de Duitse bezetting gemaakt.

- 4p **20** Beschrijf deze foto door:
- twee mogelijke redenen te noemen waarom dit echtpaar moest onderduiken en
  - een reden te noemen waarom Cas Oorthuys deze foto niet tijdens de Duitse bezetting zou hebben gemaakt en
  - een idealistisch motief te noemen dat Cas Oorthuys kan hebben gehad om deze foto te maken.

Gebruik bron 11.

Frankrijk hoopt kort na de Tweede Wereldoorlog op steun van de Verenigde Staten in het conflict met de Vietminh.

- 2p **21** Leg uit waardoor dit bericht kon bijdragen aan het krijgen van die steun.

Gebruik bron 12.

In zijn redevoering probeert bondskanselier Kohl de vrees van andere landen over een hereniging van Oost- en West-Duitsland weg te nemen.

- 3p **22** Licht dit toe door aan te geven:
- (zonder bron) waardoor Oost- en West-Duitsland zijn ontstaan en
  - (zonder bron) waarom andere landen bang waren voor een herenigd Duitsland en
  - (met bron) waarmee Kohl deze vrees wil wegnemen.

Gebruik bron 13.

Stel: Je gebruikt deze prentbriefkaart in een tentoonstelling over de jaren zestig van de twintigste eeuw.

- 3p **23** Schrijf een toelichting bij deze foto waarin je:
- een sociaal-culturele verandering van de jaren zestig noemt en
  - een economische verklaring voor die verandering geeft en
  - aangeeft hoe deze verandering uit de foto blijkt.

Tussen de groei van de welvaart in de jaren zestig en het ontstaan van de multiculturele samenleving in Nederland bestaat een verband.

- 2p **24** Leg uit welk verband dat is.

Moderne tijd

---

bron 8

Tekening van Albert Hahn op de voorpagina van het socialistische, satirische weekblad *De Notenkraaker* van 6 juni 1909

Onderschrift

Kameraden zoo moet het gaan!

Toelichting

Op de bus staat stembus.

bron 9

Op 10 november 1936 schrijft de conciërge van het Johanneum-gymnasium in Hamburg een brief aan de leiding van de Hitlerjugend, de nationaalsocialistische jeugdbeweging in Duitsland. Daarin zegt hij

Als conciërge van het Johanneum gymnasium zie ik elke dag dat de verhouding tussen joden en de Hitlerjugend nog niet aansluit bij de doelstellingen van de Hitlerjugend. Gelukkig zijn de joden aan hun uiterlijk te herkennen, anders zou je denken dat er op deze school helemaal geen joden zitten. Want ik moet helaas melden dat het gedrag van de niet-joden werkelijk beschamend is. In plaats van het joodse gespuis te mijden en te minachten, worden de joden zo kameraadschappelijk behandeld dat elke oprecht nationaal-socialist er van moet kotsen. De braakneiging wordt nog sterker wanneer men ziet dat bij klassenfoto's de *Hitlerjungen* en de joden eensgezind naast elkaar staan, alsof het rassenvraagstuk niet bestaat! Als ik een foto te pakken krijg, zal ik deze opsturen. Bovendien is het bekend dat een lid van de HJ (Hitlerjugend) bijna dagelijks een jood thuis ophaalt, om samen met hem naar school te gaan.

bron 10

Een foto van Cas Oorthuys, genomen kort na afloop van de Duitse bezetting van een echtpaar in hun onderduikplek onder de vloer van een tabaksfirma op de Nes in Amsterdam

bron 11

Jefferson Caffery, de Amerikaanse ambassadeur in Parijs, schrijft op 29 november 1946 aan de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken

De Fransen zijn zeer ongerust over de ontwikkelingen in Indochina¹⁾. Een hoge ambtenaar van het Franse ministerie van Buitenlandse Zaken vertelde me dat zij vooral bezorgd zijn omdat zij "duidelijk bewijs hebben dat Ho Chi Minh²⁾ rechtstreeks in contact staat met Moskou en advies en instructies krijgt van de Sovjet-Unie".

noot 1 Indochina is de naam voor de Franse koloniën in Zuid-Oost Azië.

noot 2 Ho Chi Minh is de leider van de Vietminh, de bevrijdingsbeweging van Vietnam, die vecht tegen het Franse koloniale bewind.

bron 12

Op 19 december 1989 spreekt de bondskanselier van West-Duitsland, Helmut Kohl, een menigte toe van Duitsers die hereniging van Oost- en West-Duitsland eisen. Hij zegt onder andere

Uit angst kan niets goeds ontstaan. We moeten als Duitsers tegen onze burens zeggen: gezien de geschiedenis van deze eeuw hebben we begrip voor veel van deze angstgevoelens. We zullen ze serieus nemen. Natuurlijk willen we onze belangen als Duitsers behartigen. We zeggen 'ja' tegen het zelfbeschikkingsrecht dat alle volkeren van deze aarde toekomt; ook de Duitsers.

Maar, beste vrienden, als we dit zelfbeschikkingsrecht voor de Duitsers werkelijkheid willen laten worden, dan mogen we niet voorbijgaan aan de veiligheidsbehoeften van anderen. We willen een wereld met meer vrede en meer vrijheid, die meer 'met elkaar' dan 'tegen elkaar' kent.

Het 'huis van Duitsland', ons gemeenschappelijk huis, moet gebouwd worden onder één Europees dak. Dat moet het doel zijn van ons beleid.

bron 13

Prentbriefkaart van het jeugdverkeerspark "De Gouverneurstuin" in Assen, bedoeld om kinderen op een speelse manier de verkeersregels bij te brengen en aan het drukke verkeer te laten wennen

---

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.